

Rahvatantsuema

Anna Raudkats 100

Anna Raudkatsi 75. sünnipäeval leelotas Laine Mesi-käpp:

... Tantsime tuljaku tegijalle laste tantsu looja'alle eideratta andijalle pulgatantsu õpetajalle hüppetantsu õpetajalle räditantsu ristijalle kivikasuka kamandajalle võimlejate vanemale tantsu raudvara rajajalle...

Teatri- ja Muusikamuuseumis säilitatakse Anna Raudkatsi kaasaegse Gustav Looori mälestusi.

1915. a. korraldatud esimest korda Tartu Ülikooli meditsiinfakulteedi baasil keskkoolide võimlemisõpetajate ettevalmistuskursused, millest ka Gustav Looori osa võttis. Anna Raudkats õpetas neil kursustel rootsi võimlemist, mänge ja rahvatantse. Gustav Looori mäletamist mööda olid Anna Raudkatsi tunnid elavad, haaravad ja kaasakiskuvad. Anna Raudkats oli rõõmus, elavaloomuline ja heatahtlik, väga järjekindel ja põhjalik. Sealjuures oli ta väga tagasihoidlik inimene.

Anna Raudkats oli suurepärase organisator. Gustav Looori meenutab suusaretke Tartu—Haaslava—Sinimäed, mille korraldajaks oli Anna Raudkats. Tol ajal ei olnud igas peres suuski. Anna Raudkatsil õnnestus muretseda kursustele 40 paari suuski. Ta hoolitses selle eest, et matkagrupiga oleks kaasas hobusemees, kes väsinud ja rakkus jalgadega suusatajad reele võttis. Ei olnud ju kaugelki kõik saanud vajalikku ettevalmistust, olnud treenitud ja tugevad. Aga huvi oli suur. Ka öömaja ja toidu eest oli hästi hoolt kantud. Anna Raudkats ise oli tugev suusataja, oli selle kunsti Soomes omandanud.

Oma raamatus «Kaerajaanist tantsupeoni» kirjutas Ullo Toomi: «Anna Raudkatsi juhatusel korraldati mitu kursust, esimene neist 1927. a., kus õppisid minagi.

Kohe esimesest tunnist alates saime tunda Anna Raudkatsi vilunud ja andekat pedagoogikätt. Kursustele ta otsekui «valas pähe» need tantsud. Meelde on jäänud õpetaja omapärane rahulik kuju...

Pilk oli Raudkatsil küll vahel mõtlikult maas, vahel jälle lakke suunatud, ometi nägi ta meid kõiki ja märkas kõike. Niipea kui mõni eksis või vigureid tegi, oli ta kohe jaol, korrigeeris ning näitas ette liikumisi ja samme. Kunagi ei saanud ta ägedaks ega läinud endast välja.»

Soomlane on ikka laulumängudest lugu pidanud. Pidas selgi ajal, kui Anna Raudkats Helsingi Ülikoolis õppis. Seal tõi ta Eestisse kaasa laulumängud, mis siingi kiiresti levisid ja populaarsuse võitsid, eriti noorte hulgas. Nii jõud-

Anna Raudkats sündis 23. veebruaril 1886 Tartumaal Ropka vallas. Tema ema oli Tartu lähedal karjamõisas piimamajanduse juhataja. Isa töötas konduktorina Riia—Peterburi raudteel. Perekonnas oli neli tütart ja poeg.

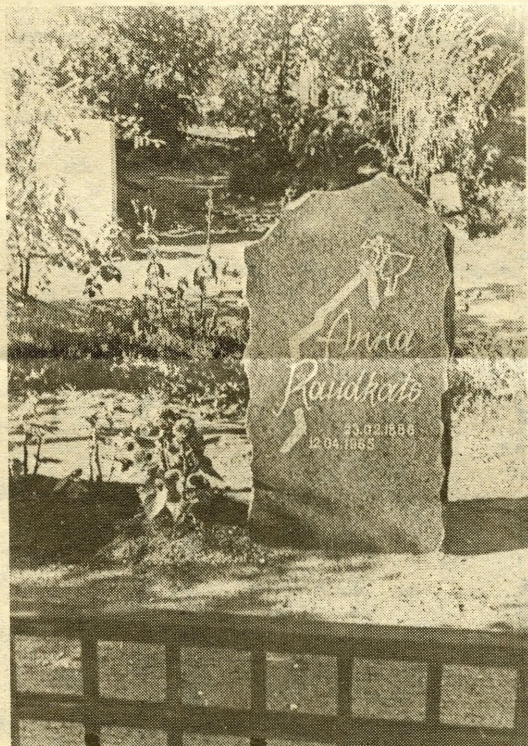
Hariduse sai Anna Raudkats Tartus A. Grassi esimese järgu tütarlastekoolis, mille lõpetas 1901. a. Seejärel omandas ta saksa keele ja hiljem ka prantsuse keele koduõpetaja kutse. Aastatel 1912—1915 õppis Anna Raudkats Helsingi ülikooli võimlemisinstituudis. Seal oli tema õpetajaks soome rahvatantsuema Anni Collan, kes oskas oma üliõpilasi panna armastama rahvakunsti. Naasnud pärast ülikooli lõpetamist kodumaale, oli Anna Raudkats Eesti üks esimesi kõrgharidusega võimlemisõpetajaid ning rahvatantsuentusiaste.

Anna Raudkats töötas õpetajana Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis, Tallinna Õpetajate Seminaris, Tallinna Pedagoogiumis, Saaremaal Kuressaare keskkoolis jne.

Nii külvas ta oma rahvakunstiarmastust, andis oma oskusi ja teadmisi edasi noortele õpetajatele, kes ise rahvatantsupisikust nakatudes ja tantsides õpetasid seda tegema ja armastama ka oma õpilasi.

Anna Raudkats oli meie 1955. a. ja 1960. a. vabariikliku rahvakunstiõhtu aujuht. 1957. a. anti talle Eesti NSV teenelise kunstniku aunimetus.

Oma viimased aastad elas Anna Raudkats Aegviidus. Ta suri 12. aprillil 1965. a. Matu-setalitus peeti Aegviidu kultuurimajas. Anna Raudkats on maetud Aegviidu kalmistule.

sid Eestisse laulumängud «Me lähme rukist lõikama», «Nüüd kevad käes on», «Kosjad tulid saarest» jne.

* * *

Juba 1915. a. käis Anna Raudkats koos soomlasest magistri A. O. Väisäneniga Eesti põhjarannikul, muuhulgas ka Kuusalus ja Jõelähtmes, ning Setumaal rahvatantse üles kirjutamas. 1923. a. tehti kogumismatk Saaremaale.

1926. a. andis Anna Raudkats oma kogutud materjali põhjal välja raamatu «Eesti rahvatantsud». See oli esimene rahvatantsukirjelduste kogumik meil üldse. Kõrvuti rahvapärilike tantsudega kirjeldas autor siin ka rahvatantsude ainetel loodud tantsu, mis tänaseks meie hulgas tuntud kui tõeliselt rahvatantsud. Nii pani Anna Raudkats aluse tantsulisele uudisloomingule. Juba järgmisel

aastal ilmus Anna Raudkatsi teine raamat — «Valimik Põhjamaade tantsu», kus on ära toodud 41 soome, rootsi ja taani rahvatantsu kirjeldust. Nii said eestlased võimaluse lähemalt tundma õppida ka teiste rahvaste tantsu. Peale nende kahe raamatu on Anna Raudkatsi sulest ilmunud veel kuus teost. Ullo Toomi on oma raamatus «Kaerajaanist tantsupeoni» kirjutanud: «Anna Raudkatsi kirjutatud eesti rahvatantsude raamat koos autori sellekohase tegevusega pani aluse meie rahvatantsu levikule, mis on ulatunud tõusude ja mõõnadega meie päevini. Raamatu ilmumisele järgnes kohe eriti hoogne tantsu areng.»

Lisaks sellele avaldas Anna Raudkats «Eesti Spordilehes» ja teisteski väljaannetes tantsukirjeldusi ja seltskondlikke mänge, esines loengutega, 1932. a. ka raadios. Nii äratas Anna Raudkats kehalise kas-

vatusõpetajate seas rahvatantsu huvi. 1928. a. suvel korraldati Pärnus järjekordsed võimlemisõpetajate täienduskursused, millest võttis osa 160 õpetajat. Õpetamas oli taas Anna Raudkats.

* * *

Kuid veel oli meie rahvatants lapsekingades, arusaamisest sellest mitmesugused ja vaidlused ajuti koguni ägedad.

Ullo Toomi raamatust «Kaerajaanist tantsupeoni» loeme August Pulsti meenutusi: «Teades, et meie tuntud võimlemisõpetaja Anna Raudkats ka mõningate rahvatantsudega tegeles, neid maal üles kirjutamas käis, kutsusin temagi meie rahvatantsu proovile. See oli proovide lõppjärgus. Paraku aga tekkis temal meie tantsijatega kohe vastuolu. Minu tantsijad (nende hulgas oli näiteks 52-aastane pillimees Peeter Piilpärk), rahvatantsu oskajad, ei alistunud

A. Raudkatsi näpunäidetele, nõuetele — tantsida «nagu komando» järele, sest minu omad algasid, tantsisid vabalt, nagu seda omas noores põlvkond pidulikel juhtudel oli teatud. Leidsin minagi, et selliselt rahvatantsu esitada just õige viis ongi...»

* * *

1941. a. sai Anna Raudkatsile osaks au tutvustada-õpetada meie rahvatantse Moskvas. Nimelt lähetati ta kolmeks nädalaks Moskvasse, kus ta õpetas eesti rahvatantse NSV Liidu Riiklikule Rahvakunstiansambli. Komandering venis ettenähtust pikemaks. Anna Raudkats oli täis energiat, töötas rõõmu ja õhinaga. Igor Moissejev tegi Anna Raudkatsi õpetatud tantsude põhjal oma ansambli eesti süüdi. Muret tegi rahvariide küsimus. Kust hankida ansambli eesti rahvariided? Anna Raudkats oli lahke abi pakkuma. Nii sõitis ta koju tagasi, kaasas vajalik summa raha ja riide tellimus. Siis algas sõda. Alles pärast sõda avanes Anna Raudkatsil võimalus raha Igor Moissejeville tagasi saata.

* * *

Eeskätt ja ennekõike tunneb eesti rahvas Anna Raudkatsi meie tantsude tantsu «Tuljaku» autorina. Ei ole meie meelest mõeldav ükski rahvatantsupidu «Tuljakuta», ei jätta see ühtki pidulist üksikõikseks, mornitujuliseks.

Esimest korda kirjeldas Anna Raudkats «Tuljakut» oma raamatus «Eesti rahvatantsud». Ja sinnapaika see pikaks ajaks jäigi. Sest: rahvapärilised tantsud olid lihtsad, jõukohased kõigile. Ka olid nad enamikus kaheosalised. «Tuljak» oli hoopis keerulisem, 8 tuuriga ega mahunud tolleaegse eesti rahvatantsu mõiste alla. Tol ajal peeti rahvatantsu pühaks. Ei peetud sündsaks seda ümber seada või koguni ajakohastada.

Ajapikku võeti «Tuljakut» siiski tantsida. Aga et seda peeti raskeks tantsuks, ja küllap see seda tolleaegse mõiste kohaselt oligi, ei olnud see kaugelki igale rühmale jõukohane.

Miina Härma meenutas tuljakuviisi saamisloost, et kuulnud laulu esimest osa lapsena isalt, hiljem ka rahva hulgast. Viis sööbis meelde, meeldis ja nii otsustanud ta teha sega-koorilaulu.

Anna Raudkatsi mäletamist mööda olevat ta näinud tuljakut rahva hulgas kaheosalise rahvatantsuna. Et Miina Härma koorilaul «Tuljak» talle väga meeldinud, lõi ta viisile tantsu. Peale esimese tuuri olevat kõik tema enda looming.

Pärast sõda oli vaja mõjusat finaalkompositsiooni, mis oleks haaranud nii orkestrid, koorid kui rahvatantsurühmad. Valik langes «Tuljakule». 1946. a. sobitas toorkordne Rahvaloomingu Keskmaja muusikaosakonna juhataja Ants Kiilaspea kokku orkestri ja koori, Ullo Toomi aga muusika ja tantsu. Tantsu sobitamisel oli vaja Anna Raudkatsi nõusolekut. Selleks sõitis Ullo Toomi Saaremaale, kus Anna Raudkats sõja ajal endale kodu oli leidnud. Pärast selgitusi, milleks oli vaja tantsu muudatusi tuua, jäi tantsu autor uuendustega nõusse.

Niisugusena tantsitakse «Tuljakut» täna, sellisena me teada tunneme ja omaks peame. Ja läheme ikka jälle rahvatantsupeole, vaatama, rõõmustama, ennastunustavalt plaksutama...

Sest: «Vennad, veeretagem viru valssi, tahaks minna tantsima. Tublist' helistage tuljakutantsu, see paneb vere kihama.»

HELE-MALL PIISKOPPEL

Artiklis on kasutatud Teatri- ja Muusikamuuseumi materjale ning Ullo Toomi raamatut «Kaerajaanist tantsupeoni», fotod on Teatri- ja Muusikamuuseumi fondist.